

403

14042000

COPIE BESLUIT

DATUM: 14 APR. 2000

DE STAATSSECRETARIS VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN.

Gelet op de artikelen 3 en 4 van de Monumentenwet 1988 (Staatsblad 1988 nr. 638);

Gehoord de Raad van de gemeente waarin de hierna aan te noemen onroerende zaak is gelegen;

Gehoord Gedeputeerde Staten van de provincie waarin de hierna te noemen onroerende zaak is gelegen, indien dit zich bevindt buiten de bebouwde kom als bedoeld in artikel 8 van de Wegenverkeerswet (Staatsblad 1935 nr. 554);

Gehoord de Raad voor Cultuur;

BESLUIT

De als volgt aan te duiden onroerende zaak aan te wijzen als beschermd monument:

Provincie : Noord-Holland
Gemeente : Beverwijk

Monumentnummer : 510703

PLAATSELIJKE AANDUIDING

Plaats : Beverwijk
Straat : Kanaalweg
Huisnummer : 2

KADASTRALE AANDUIDING
EN
KADASTRALE TENAAMSTELLING

Kad. Gemeente : Beverwijk
Sectie : A

Nummer : 9827

Soort recht : Recht van eigendom
Gerechtigde : Johanna Adriana Maria Kruk
Straat : Kanaalweg 2
Woonplaats : 1948 PN BEVERWIJK

Soort recht : Recht van eigendom
Gerechtigde : Marion Kruk
Straat : Burgemeester Bruinsma 42
Woonplaats : 1944 PC BEVERWIJK

Soort recht : Recht van eigendom
Gerechtigde : Yvonne Kruk
Straat : Lindenlaan 6
Woonplaats : 1943 DW BEVERWIJK

Soort recht : Recht van eigendom
Gerechtigde : Maria Gerarda Francisca Theodora Ter Burg
Straat : Kanaalweg 2
Woonplaats : 1948 PN BEVERWIJK

Soort recht : Verzoeker
Gerechtigde : Stichting Menno van Coehoorn
Straat : Mariaplaats 51
Woonplaats : 3511 LM UTRECHT

OMSCHRIJVING

INLEIDING

Het Fort bij Velsen maakt onderdeel uit van de voormalige Stelling van Amsterdam, de kringstelling van permanente verdedigingsbouw rond de hoofdstad, die tevens gold als Nationaal Reduit en werd aangelegd tussen 1880 en 1920 door het Departement van Oorlog. Naar militaire bevelstructuur behoorde het fort tot sector Zaandam, groep Westzaan, vak Zuidereinde.

Het Fort bij Velsen ligt op de oostoever aan Zijkanaal A, waar dit kanaal van het Noordzeekanaal aftakt. De hoofdverdedigingslijn loopt over de liniewal die de forten aan de St. Aagtendijk en Zuidwijkermeer verbindt. Het Fort bij Velsen neemt een positie in als vooruitgeschoven post tussen de forten aan de St. Aagtendijk en Zuidwijkermeer. De kapitaal (frontas) van het fort is op het westen gericht. Met de aanleg van het Noordzeekanaal werd een nieuwe en zeer belangrijke ontsluiting van de hoofdstad verkregen, die tevens een nieuw en belangrijk acces vormde dat extra bescherming vergde. Behalve door het Kustfort bij IJmuiden en het Fort Zuidwijkermeer kwam er een derde fort aan het kanaal: het Fort bij Velsen. Bestemming van het fort was: 'Afsluiting en verdediging van den naar het W. loopenden tak v/h Noordzeekanaal met zijne oevers. De koepelvuurmonden dienen voorts

tot het beschieten van de vijandelijke insluitingstroepen'. Het fort maakt onderdeel uit van de Liniedijk Krommeniedijk-Zuidwijkermeer. De 'Bijzondere bezettingsstaat 1913 van de Stelling' bepaalde voor dit fort een manschappentotaal van 318. Data voor de aanleg van aardwerk en het verdedigbaar aardwerk daarop zijn niet exact te geven (maar waarschijnlijk wel vindbaar in de niet geraadpleegde bronnen). Rond 1885 moeten de eerste werkzaamheden hebben plaatsgevonden aan het eiland. Het verdedigbaar maken volgens het Kleine Plan zal omstreeks 1895 zijn uitgevoerd. De bomvrije fortgebouwen dateren uit 1899. Daarmee vormt het fort een van de eerste die voltooiing kregen, in navolging van de forten Vijfhuizen en Veldhuis en gelijktijdig met die aan de Liebrug en St. Aagtendijk. Al deze vroege werken vertonen in aanleg een eigen oplossing voor de plaatsing van het geschut, die uiteindelijk tot een definitieve vereenvoudigde vorm zou leiden. Fort bij Velsen neemt onder deze een unieke positie in door de uitrusting met drie snelvuurkanonnen, waarvan er thans (1992) nog één resteert. Het Fort bij Velsen bestaat anno 1999 uit de volgende onderdelen:

- een forteiland;
- een fortgracht;
- restanten van de betonnen fortbebouwing met onderdelen van het oorspronkelijke geschut;
- enkele grenspalen;
- een genieloods;
- keelbeplanting.

Het hoofdgebouw en poternegebouw van het bomvrije complex zijn in de jaren 1980 gesloopt. Eerder verdwenen de stenen en houten woning op de terreinhoek aan de overzijde van de Kanaalweg ten zuidoosten van het fort. Aan Zijkanaal A en daartegenover aan de Zuidwijkermeerpolder lagen twee sluiswerken voor het inlaten van inundatiewater op die polder.

N.B. De genieloods is een herbouwde versie van het oorspronkelijke model. De loods heeft een toegevoegde waarde voor het geheel. Het gebouw is echter geen vijftig jaren oud en komt daardoor niet in aanmerking voor bescherming op grond van de Monumentenwet 1988. Voor de aanleg en structuur van het oorspronkelijke fort is de compositie van het groen, waaronder de structuur van de aanplant van de keelbeplanting, van belang en beschermenswaardig.

OMSCHRIJVING

Het Fort bij Velsen bevat de volgende te beschermen onderdelen: het forteiland, de nog aanwezige restanten van de fortbebouwing, de fortgracht, de keelbeplanting en enkele grenspalen.

Het brede forteiland wordt gemaakt door een langgerekt lichaam van duinzand dat aan de frontzijde een zeer stompe punt maakt, korte flanken heeft en aan de keelzijde twee maal flauw uitzwenkt ter hoogte van de voormalige keelkazematten. Het eiland wordt bereikt over een dam links van de kapitaal, op de plaats waar oorspronkelijk een wegneembare brug lag. De aardwerken van het eiland bestaan uit een frontwal die nog op de flanken aanwezig is. Van de betonnen bebouwing resteert alleen het voorgebouw met daarin de plekken voor het

snelvuurkanon en de twee hefkoepels.

Het voorgebouw is opgetrokken uit steenslagbeton. De (ongewapende) beonnen fundering rust op onderheid roosterwerk. Onder lokaal 10 ligt een waterkelder. Het voorgebouw bestaat uit twee vleugels die als massa symmetrisch zijn uitgevoerd. Centraal is de aansluiting op het poternegebouw afleesbaar. Naar links en naar rechts liggen naast elkaar vijf lokalen over de diepte van het gebouw, die aan de keelzijde geopend zijn en onderling gescheiden worden door middenrechtstanden waarop de gewelfbogen rusten. Bij de wandopeningen en de doorgangen werden houten sponningen en hardstenen onderdorpels toegepast, overeenkomstig het materiaalgebruik volgens het standaardontwerp (tot 1908). Aan de keelzijde van het hoofd- en voorgebouw waren de wandopeningen voorzien van pantserstalen luiken en deuren en houten binnenramen en -deuren. Deze zijn alle verwijderd. Via openingen in de tussenwand zijn de ruimten onderling verbonden. De ruimten op de hoeken waren in het ontwerp gedacht voor de hefkoepels die bij de uitvoering achterwege zijn gebleven. Wel is dit uitgangspunt nog te zien in de cilindrische beëindiging van de bouwmasa op de fronthoeken. De buitenprivaten in de vleugelmuur rechts zijn als ruimte herkenbaar.

De voorruimte, lokaal 3, bevat een met houten wand afgescheiden buskruitopslag ('Buskruit') en maakt een brede doorgang naar de cilindrische geschutruimte, lokaal 14, die tevens vanuit de nevenlokale 4 en 5 te bereiken is (in afwijking van de ontwerptekening). Van bijzondere waarde zijn de nog aanwezige onderdelen van het geschut. Het geschut wordt aangeduid als "pantseraffuit met kanon van 15 cm l. 24, 1900, Krupp-Gruson". In de betonnen mantel zijn drie constructieve eenheden te onderscheiden: een verticale stalen constructie die het kanon en dekpanter draagt; het dekpanter ingebed in een ring (het voorpanter) en de geschutinrichting zelf die zich op halve hoogte bevindt (omsloten door een vaste tussenvloer). De navolgende beschrijving houdt de niveaus aan. De benedenruimte op niveau van de fortgebouwen toont hoe de constructie slechts gedragen wordt door een verticale as in het centrum van de ruimte. Deze draagspil rust in een voet met lagers en ringen en bezit een grote horizontale tandwieloverbrenging. Met behulp van de naast geplaatste lier met zwengel kan het geheel worden geheven zodat de koepel en het kanon even vrijkomen van de bovendekking. Het geschut kan vervolgens met een dubbele lierkast rondgedraaid worden. Voordat de draagspil wordt opgevangen wordt door de geleiders in de vloer van de tussenvloer, heeft deze draagspil een zwaar stalen tegenwicht dat het kanon in balans brengt. Verder zijn op dit niveau in de betonnen wand verticale transportsleuven uitgespaard waarin patronenliften naar de geschutruimte kunnen worden getransporteerd. Deze zitten in de zuidoostelijke en noordoostelijke muurdammen en bevatten elk twee liften, zijnde stalen beugels met ronde voeten voor steeds twee patronen boven elkaar, gevat tussen staande profielen. De lieren naast de liften verzorgden het transport naar boven. In een brede nis aan de frontzijde hangen hijskettingen en -haken. De

tussenvloer (geschutruimte) bestaat uit getrokken stalen breedflens-profielbinten die vast in het muurwerk verankerd liggen op stalen I-profielen. De vloer is belegd met houten delen die in tegenwoordige staat op verschillende plekken ontbreken. In deze vloer die aan de onderzijde met stalen plaat is afgedekt, zijn behalve voor de centrale stam verschillende openingen van verschillende diameter uitgespaard. Dit tussenniveau kan worden bereikt via een stalen ladder vanuit de benedenruimte. Op dit tussenniveau bevindt zich ook de eigenlijke vuurinrichting, die het vervolg vormt op de draagspil beneden. Boven de vloer en los ervan verbreedt deze spil zich met een koppelstuk tot twee evenwijdige wanden. Deze wanden zijn zowel de onderbouw van de nikkelstalen koepel (het dekpantsers) als de geleider van het kanon dat daartussen is geplaatst. De richtinstallatie is hier rondom verwerkt, bestaande uit tandwieloverbrengingen die met zwengels worden bediend. Voor de bediening is aan deze constructie een stalen vloer aangebracht die dus met het geschut meedraait. Het kanon heeft als gebruikelijk een getrokken loop. Door het 10cm dikke pantsers zijn met schuiven afsluitbare kijkgaten aangebracht. In rust sluit het dekpantsers aan op het voorpantsers, de in het beton vervatte ring uit hardgegoten staal.

De smalle fortgracht is in zijn vorm niet meer conform de oorspronkelijke situatie: op de noordhoek is de gracht vergraven, zodat er een open verbinding met het zijkanaal is ontstaan; aan de zuidzijde is de fortgracht gedeeltelijk gedempt.

De terreinafbakening is aan de oostzijde intact en wel aan de grenssloot ten oosten van de Kanaalweg. Op het buitenboord ervan staan de hardstenen grenspalen 0 2, 0 3, 0 4, gerekend vanaf het zuiden. Karakteristiek tenslotte is de hoogopgaande beplanting met iepen die vooral aan de Kanaalweg in twee rijen volgens het oorspronkelijke beplantingsschema intact is gebleven.

WAARDERING

Het Fort bij Velsen is van algemeen belang

a. vanwege architectuurhistorische waarde:

- als herkenbaar gebleven fortcomplex bestaande uit een forteiland met bebouwing, fortgracht, grenspalen en grenssloot;
- als fort, gebouwd volgens de principes uit de eerste aanleg- en bouwphase van de Stelling van Amsterdam, met als restant van de fortgebouwen het in steenslagbeton opgetrokken voorgebouw met geschutonderdelen;

- vanwege het in de Stelling van Amsterdam uniek geworden stuk geschut, namelijk een pantsersaffuit met kanon van 15 cm l. 24, 1900, Krupp-Gruson, dat in situ en nog merendeels intact is;

- vanwege het innoverende bouw materiaal (binnen de ontwikkeling van beton en staal de materialen nikkelstaal en hardgegoten staal) en de toepassing ervan in de militaire bouwkunst.

b. vanwege de cultuur- en militairhistorische en ensemblewaarde:

- als onderdeel van het de kringstelling de Stelling van Amsterdam, die in 1996 in haar geheel is geplaatst op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO;

- de intact gebleven relatie met het acces 'Noordzeekanaal';
- als element uit de krijgsgeschiedenis, in casu de geschiedenis van permanente stelling- en versterkingsbouw in Nederland uit de periode 1874-1920.

Voor de overwegingen die aan dit besluit ten grondslag liggen, wordt verwezen naar de bij dit besluit gevoegde bijlage, die geacht moet worden in dit besluit te zijn herhaald en opgenomen, alsmede naar de bovengemelde omschrijving.

Een afschrift van dit besluit zal, onder gelijke dagtekening, worden verzonden aan:

- Stichting Menno van Coehoorn
Mariaplaats 51
3511 LM UTRECHT
- Mw J.A.M. Kruk
Kanaalweg 2
1948 PN BEVERWIJK
- Mw M. Kruk
Burgemeester Bruinsma 42
1944 PC BEVERWIJK
- Mw Y. Kruk
Lindenlaan 6
1943 DW BEVERWIJK
- Mw M.G.F. Kruk-Ter Burg
Kanaalweg 2
1948 PN BEVERWIJK
- Provincie Noord-Holland
- Gemeente Beverwijk

Burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het monument is gelegen, leggen dit besluit op de secretariaat ter inzage. De burgemeester maakt de terinzagelegging op de gebruikelijke wijze bekend.

Op grond van artikel 7:1 van de Algemene wet bestuursrecht kan degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken daartegen binnen zes weken na de dag waarop het aangevallen besluit bekend is gemaakt, een bezwaarschrift indienen bij het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen.

Een dergelijke bezwaarschrift dient u te adresseren aan het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Cfi/FJZ t.a.v. de Commissie voor de

bezwaarschriften, Postbus 606, 2700 ML ZOETERMEER
Tenminste deze beschikking of een copie daarvan moet bij het bezwaarschrift
worden toegevoegd.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

w.g.

dr. F. van der Ploeg

1.130612115113

BIJLAGE BIJ BESLUIT BETREFFENDE:

het voorstel tot aanwijzing als beschermd monument als bedoeld in artikel 3, zesde lid, van de Monumentenwet 1988 van het object:

Gemeente : Beverwijk
 Adres : Kanaalweg 2
 Postcode en plaats : 1948 PN Beverwijk
 Naam (evt.) : Fort bij Velsen

I. FEITEN EN OMSTANDIGHEDEN:**VERZOEKER**

De Stichting Menno van Coehoorn verzoekt bij brief d.d. 5 maart 1998 om aanwijzing van het Fort bij Velsen tot beschermd monument, vanwege de militair- en cultuurhistorische waarde.

Aanleiding voor de aanvraag is dreigende sloop en vergraving van het forteiland ten behoeve van het realiseren van een (nat) bedrijfsterrein ter plaatse.

ADVIES GEMEENTERAAD

De gemeenteraad van Beverwijk stemt niet in met aanwijzing blijkens brief d.d. 26 november 1998. De Raad van de gemeente Beverwijk is in principe van mening dat het culturele erfgoed moet worden beschermd indien dit werkelijk van waarde is, en als zodanig een bijdrage levert aan de kennis over de historie. In dit geval meent de raad dat de restanten van wat eens het Fort bij Velsen moet zijn geweest, mede gezien de huidige bouwkundige staat, hier onvoldoende van getuigt. De raad vindt het voor de gemeente Beverwijk en haar inwoners en ondernemers van eminent economisch, maar ook van sociaal belang, dat de voorgenomen uitbreiding en de ontwikkeling van haven- en havengerelateerde activiteiten op de oostoever van Zijkanaal A (waar het Fort bij Velsen is gelegen) op geen enkele wijze wordt beperkt. De raad vindt het daarom in dit geval gerechtvaardigd het economische belang te laten prevaleren boven het belang van het handhaven van cultureel erfgoed.

ADVIES GEDEPUTEERDE STATEN

Het fort is gelegen buiten de bebouwde kom.

De provincie Noord-Holland stemt niet in met aanwijzing blijkens brief d.d. 11 februari 1999. De provincie geeft in haar advies aan dat het Fort bij Velsen als onderdeel van het historisch-strategisch verdedigings-systeem 'de Stelling van Amsterdam' sinds december 1996 deel uitmaakt van het gelijknamige UNESCO-monument en daarmee van uitzonderlijke universele cultuurhistorische waarde is. De provincie erkent dan ook dat het fort "in termen valt voor plaatsing op de monumentenlijst". Echter, vanwege:

1. een privaatrechtelijke afspraak tussen de provincie en de eigenaar van het fort (waardoor het fort niet op de provinciale monumentenlijst werd geplaatst);
2. bestuurlijke goedkeuring van het bestemmingsplan "Beverwijk-Oost 1985"; en
3. de in streekplanverband genomen beleidsbeslissing dat het economische belang van hogere waarde wordt geacht dan het handhaven van het cultuurhistorisch erfgoed (de beoogde bedrijfsontwikkeling van de oostoever van Zijkanaal A niet mag worden geblokkeerd door het behoud van het Fort bij Velsen),

is de provincie van mening dat het Fort bij Velsen niet zou moeten worden beschermd op basis van de Monumentenwet 1988, "indien althans daardoor de beoogde ontwikkeling van Zijkanaal A zou worden geblokkeerd" (citaten uit de brief d.d. 11-2-1999).

ADVIES RAAD VOOR CULTUUR

De Raad voor Cultuur stemt in met aanwijzing blijkens brief d.d. 22 september 1998.

De Raad acht bescherming nodig vanwege de verplichtingen die de Staat der Nederlanden heeft in verband met de plaatsing van de gehele Stelling van Amsterdam op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO. Een daaruit voortvloeiende verplichting is dat de lidstaat met behulp van alle mogelijke middelen (onder andere) bescherming en behoud van het 'wereldmonument' moet nastreven. Voorts heeft de Nederlandse Staat zich verplicht conform het gestelde in de "Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld" (een overeenkomst uit 1972 die in 1992 door Nederland is geratificeerd) geen enkele opzettelijke maatregel te treffen die direct of indirect schade zou kunnen toebrengen aan het geregistreerde werelderfgoed.

De Raad erkent dat het fort voor een groot deel is gesloopt, maar dat voldoende van het fort nog goed herkenbaar aanwezig is, zodat dit geen reden hoeft te zijn het fort rijksbescherming te onthouden.

BESCHRIJVING OMSTANDIGHEDEN

- Het complex is geïnventariseerd in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project. De selectie van beschermenswaardige objecten en structuren op rijksniveau in het kader van het Monumenten Selectie Project was ten tijde van de aanvraag nog niet afgerond.

- De UNESCO heeft in december 1996 de gehele Stelling van Amsterdam, in zijn samenstellende onderdelen en ruimtelijke landschappelijke samenhang, aangewezen tot werelderfgoed. Bij brief van 11 juni 1999 heeft de UNESCO expliciet geïnformeerd naar de mogelijke bedreiging van het voortbestaan van het Fort bij Velsen. De UNESCO is van mening dat het Fort bij Velsen "should be considered as an essential component of the totality of the World Heritage site" (conform het gestelde in item 14 van de "Catalogue of Fortresses" van het nominatierapport).

- Op 8 juli 1999 heeft op ambtelijk niveau een bijeenkomst over het Fort bij Velsen plaats gevonden, waarbij aanwezig waren: drie vertegenwoordigers van de gemeente Beverwijk, één van de eigenaren van het fort met de juridisch raadsman van de eigenaren en een vertegenwoordiger van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RdMz). Doel van de bijeenkomst was tweeledig: de RdMz wilde graag geïnformeerd worden over de huidige stand van zaken omtrent het fort (eigendomsverhoudingen, stand van zaken omtrent ontwikkeling bedrijfsterrein ter plaatse van het fort, bouwkundige toestand van het fort, planologische en/of andere belemmeringen, et cetera) en de RdMz wilde het bezwaarschrift van de Staatssecretaris van OC&W op het door de provincie Noord-Holland vastgestelde streekplan Kennemerland toelichten (waarin de staatssecretaris onder andere bezwaar maakte tegen het opofferen van het Fort bij Velsen ten behoeve van bedrijfsterreinontwikkeling). De gemeente heeft de stand van zaken toegelicht. De voorbereidingen om het bedrijfsterrein aan te leggen zijn voltooid en de gemeente zou op korte termijn kunnen overgaan tot uitvoering van de plannen. De juridisch raadsman van de eigenaar gaf aan dat, indien de staatssecretaris zou besluiten tot aanwijzing van het fort als rijksmonument, de eigenaar (en de gemeente) hiertegen - mede op grond van het vigerende bestemmingsplan en de juridische verplichtingen die dit schept naar burger en overheid - bezwaar zal aantekenen tot de hoogste instantie en schadeclaims te verwachten zijn. Daarna is het fort door de vrijwel alle aanwezigen in situ bekeken. De omschrijving van het fort, zoals in 1990-1992 door de provincie Noord-Holland werd opgesteld, bleek op enkele onderdelen niet meer actueel. Het fort bevatte oorspronkelijk twee hefkoepelgebouwen op de uiteinden en één centrale geschutkoepel in het voorgebouw. Van het geschut zijn - in overleg met de provincie Noord-Holland - onderdelen verwijderd ten behoeve van een museale opstelling elders.

- Op 7 oktober 1999 heeft op bestuurlijk niveau een gesprek plaats gevonden tussen de directeur van de RdMz en twee wethouders van de gemeente, alsmede diverse ambtenaren. In dat gesprek heeft de gemeente nogmaals haar argumenten toegelicht waarom het fort - ondanks de cultuurhistorische waarden die het vertegenwoordigt - niet behouden zou moeten worden, maar de bedrijfsontwikkeling zou moeten prevaleren.

GLOBALE BESCHRIJVING

Het Fort bij Velsen is een verdedigingswerk uit de late 19de eeuw en bestaat uit: een forteiland, omgeven door een fortgracht, met (deels vergraven) aardwerken, uit steenslagbeton opgetrokken fortbebouwing waarvan het voorgebouw met geschut resteert, een herbouwde genieloods (gelegen aan de toegangsweg tot het forteiland)

en enkele grenspalen langs de grenssloot. Tot de aard- en nagelvaste inventaris van het voorgebouw behoort een zeldzaam geworden stuk geschut.

Het Fort bij Velsen maakt onderdeel uit van de voormalige Stelling van Amsterdam, de kringstelling van permanente verdedigingsbouw rond de hoofdstad, die tevens gold als Nationaal Reduit en die werd aangelegd in de periode van 1880 tot 1920 door het Departement van Oorlog.

AANWIJZINGSBELEID

Het onderhavige object behoort tot de jongere bouwkunst (1850-1940). Blijkens de Nota "Selectie en Registratie Jongere Stedebouw en Bouwkunst (1850-1940)", die per 17 februari 1992 in werking is getreden, is het aanwijzingsbeleid wat betreft deze categorie erop gericht aanwijzing van beschermde monumenten uitsluitend te doen plaatsvinden in het kader van respectievelijk het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) en het Monumenten Selectie Project (MSP) gevolgd door het Monumenten Registratie Project (MRP).

Incidentele verzoeken van belanghebbenden om bescherming van objecten uit de periode 1850-1940, vooruitlopend op het MSP/MRP, worden wel in behandeling genomen, maar de minister zal alleen vooruit lopend op het MSP tot aanwijzing overgaan, indien aan twee voorwaarden is voldaan:

- er is sprake van een evident rijksbelang bij bescherming; en
- een bedreiging levert dringende redenen op voor de voortijdige behandeling van het verzoek.

Dit beleid is nogmaals bekend gemaakt door publicatie in de Staatscourant van 2 december 1996, nummer 233.

OVERIGE GEGEVENS

Bouwkundige staat

Volgens opnamerapport van de gemeente (ten behoeve van de raadsvergadering d.d. 29-10-1998) komt op een aantal plaatsen in de betonwanden van het voorgebouw (zijnde de resterende fortbebouwing) scheuren voor en is er sprake van ernstige lekkage door het dak in diverse ruimtes/cellen. Het snelvuurkanon met de daarbij behorende stalen constructie is aan roestvorming onderhevig. De gemeente concludeert op grond van dit rapport dat de bouwkundige staat verre van redelijk is en de bouwkundige staat derhalve een belemmering voor aanwijzing is.

Planologische aspecten

Het perceel waar het fort bij Velsen is gelegen heeft de bestemming 'Bedrijfsdoeleinden I' in het thans vigerende bestemmingsplan "Beverwijk Oost 1985" (door de gemeenteraad vastgesteld op 7 juli 1988 en door Gedeputeerde Staten goedgekeurd op 28 februari 1989).

Op 14 december 1998 is door Provinciale Staten van Noord-Holland het Streekplan Kennemerland vastgesteld, waarbij voornoemd perceel is aangemerkt voor industriële ontwikkelingen.

Tegen de streekplan is, onder andere tegen bedrijfsterreinontwikkeling ter plaatse van het Fort bij Velsen (waarbij het fort opgeofferd zou moeten worden), bezwaar aangetekend door de Staatssecretaris van OC&W, de Stichting Stelling van Amsterdam en de Stichting Menno van Coehoorn.

OVERLEG

Ter voldoening aan het bepaalde aan artikel 3 van de Monumentenwet 1988 zijn belanghebbenden schriftelijk op de hoogte gesteld van het voornemen tot bescherming en daarbij tevens in de gelegenheid gesteld dienaangaande te worden gehoord. Door de gemeente zijn de verzoekster (Stichting Menno van Coehoorn) en de eigenaar (De Erven G. Kruk B.V.) uitgenodigd voor een hoorzitting op 3 juli 1998, alwaar belanghebbenden hun mening omtrent een eventuele aanwijzing kenbaar konden maken.

Korte weergave van de meningen:

Verzoekster (Stichting Menno van Coehoorn) benadrukte:

- het belang van het fort als onderdeel van de als Werelderfgoed aangemerkte Stelling van Amsterdam;
- het specifieke belang van dit fort binnen het verdedigingssysteem (als werk ter verdediging van het acces, Noordzeekanaal)
- dat juist de verkoop van dit fort eind jaren 1970 (dat als eerste door Defensie werd afgestoten en aan derden werd verkocht omdat provincie en gemeente het niet aankochten) het cultuurhistorisch besef heeft aangewakkerd en de waardering voor de Stelling van Amsterdam daarna zo is gegroeid;
- dat thans het cultuurhistorische belang moet prevaleren boven het economische belang.

Eigenaar benadrukte:

- dat het fort niet beschermenswaardig is als rijksmonument omdat het terrein aangepast is (taluds zijn vergraven, de fortgracht is niet meer volgens de oorspronkelijke situatie), de fortbebouwing ontmanteld is, niet meer in de oorspronkelijk staat is en voor een groot gedeelte gesloopt is;
- dat als het beschermenswaardig was geweest het fort veel eerder (in de jaren '70) aangewezen had moeten worden toen de Monumentenwet immers ook al bestond;
- dat er andere belangen zijn die industriële ontwikkelingen toelaten (bestemmingsplan en streekplan) en dat deze belangen zodanig zijn dat redelijkerwijs niet tot aanwijzing als rijksmonument kan worden overgegaan

Beide partijen onderstrepen dat de eigenaar altijd fatsoenlijk heeft gehandeld op grond van de gemaakte afspraken (heren-afpraak) met de provincie. Eigenaar is ook thans bereid om met verzoekster en gemeente "te praten over een oplossing om het fort wezenlijk te herinneren" (op symbolische wijze de herinnering aan het fort levend houden), maar stelt duidelijk dat dit dient te gebeuren "zonder plaatsing op de monumentenlijst".

II. WAARDESTELLING EN BEDREIGING

WAARDESTELLING

Het Fort bij Velsen is van algemeen belang

a. vanwege architectuurhistorische waarde:

- als fort, gebouwd volgens de principes uit de eerste aanleg- en bouwphase van de Stelling van Amsterdam, met als restant van de fortgebouwen het in steenslagbeton opgetrokken voorgebouw met geschut;
- vanwege het in de Stelling van Amsterdam uniek geworden stuk geschut, namelijk een pantseraffuit met kanon van 15 cm l. 24, 1900, Krupp-Gruson, dat in situ nog grotendeels intact is;
- vanwege het in de ontwikkeling van beton en staal innoverende gebruik van de materialen nikkelstaal en hardgegoten staal en de toepassing van deze materialen in de militaire bouwkunst.

b. vanwege de cultuur- en militairhistorische waarde:

- als element uit de krijgsgeschiedenis, in casu de geschiedenis van permanente versterkingsbouw in Nederland in de periode 1874-1920;
- als herkenbaar gebleven fort, bestaande uit een forteiland met (delen van de) fortbebouwing, fortgracht, grenspalen en grenssloot, van de Stelling van Amsterdam en vanwege de intact gebleven ruimtelijke relatie van het fort tot het acces Noordzeekanaal;
- als strategisch belangrijk onderdeel van de Stelling van Amsterdam, die in 1996 in haar geheel (dit wil zeggen in al haar afzonderlijke, samenstellende onderdelen en in haar ruimtelijke context wat betreft de (in 1996) nog open gebleven schoots- en inundatievelden) is geplaatst op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO.

BEDREIGING

Er is sprake van een directe bedreiging omdat het vigerende bestemmingsplan "Beverwijk-Oost 1985" toelaat dat het fort wordt gesloopt en het forteiland wordt vergraven en/of opgehoogd ten behoeve van de realisering van een (nat) bedrijfsterrein. De gemeente wenst een nat bedrijfsterrein aan te leggen, waartoe het gehele fort (forteiland plus bebouwing) moet worden gesloopt en geëgaliseerd. Zonder het verzoek tot aanwijzing zouden Burgemeester en Wethouders (zo zij dat al zouden willen) geen grond hebben om de slooppaanvraag te weigeren.

Door ratificering van de "Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld" heeft de Staat der Nederlanden zich onder andere verplicht om ten aanzien van de op haar grondgebied aanwezige werelderfgoederen geen opzettelijke maatregelen te treffen die direct of indirect schade zou kunnen toebrengen aan het werelderfgoed (artikel 6, lid 3 van de Overeenkomst).

Door thans het verzoek tot aanwijzing niet in behandeling te nemen, zou het rijk meewerken aan een situatie waarin het fort tijdelijk 'vogelvrij' is waardoor schade aan de Stelling van Amsterdam kan worden toegebracht.

III. CONCLUSIE

Overwegingen

Het object maakt onderdeel uit van de Stelling van Amsterdam die in december 1996 in al haar samenstellende onderdelen (waaronder alle 42 forten) door de UNESCO werd geplaatst op de Lijst van het Werelderfgoed. Aan de Stelling van Amsterdam (inclusief alle samenstellende onderdelen) wordt met de

internationale erkenning als een "site of outstanding universal value ..." een bijzonder invloedrijke plaats in de internationale geschiedenis toegedicht.

De aanwijzing tot werelderfgoed vormt een keermoment in de tijd, dat ook vraagt om een daarop aangepaste denkwijze over de Stelling van Amsterdam.

Door ratificering van de "Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk Erfgoed van de Wereld" heeft de Staat der Nederlanden zich bovendien verplicht om de op haar grondgebied aanwezige werelderfgoederen met alle mogelijke middelen (zoals nationale wetgeving) te behouden en te beschermen (artikel 4 t/m 6 van de Overeenkomst).

Dit kan betekenen dat economische en/of ruimtelijke visies moeten worden heroverwogen.

Het Fort bij Velsen vormt een onlosmakelijk onderdeel van de Stelling van Amsterdam en vertegenwoordigt militairhistorisch-, architectuur- en cultuurhistorische waarden als herkenbaar gebleven forteiland met restanten van de fortbebouwing en uniek geworden geschutonderdelen uit het einde van de 19de eeuwse versterkingsbouw van Nederland.

Met de bescherming en instandhouding van het Fort bij Velsen, dat één van de samenstellende onderdelen van de Stelling van Amsterdam vormt, is derhalve een evident rijksbelang gemoeid.

Aan de overwegingen van de Monumentenwet 1988 ligt onder meer ten grondslag het meer betrekken van lagere overheden bij het behoud van monumenten. In de Memorie van Toelichting wordt het grote belang gememoreerd dat in de huidige wet wordt gehecht aan de inbreng van vooral de gemeente over de aanwijzing. Hoewel op rijksniveau over het al dan niet beschermen wordt beslist, komt aan de adviezen van de lagere overheden een invloedrijke plaats toe. Slechts op zwaarwegende gronden zal de Minister van die adviezen afwijken.

In dit geval bestaat daartoe aanleiding.

Zowel de Raad voor Cultuur als de provincie Noord-Holland erkennen de universele cultuurhistorische waarde die het fort vertegenwoordigt als onderdeel van de Stelling van Amsterdam.

Het feit dat de gemeente Beverwijk de monumentale waarde van het fort ontkent, geeft op zich zelf reeds aanleiding om de belangenafweging van de gemeente niet over te nemen.

De provincie heeft uiteindelijk negatief geadviseerd omtrent de aanwijzing als beschermd monument, omdat zij bij de totstandkoming van het streekplan een integrale afweging heeft gemaakt waarbij zij de bedrijfsontwikkeling heeft laten prevaleren boven het behoud van de cultuurhistorische waarde. De redelijkheid van deze integrale afweging is in de streekplanprocedure ter discussie gesteld. De vaststelling van het streekplan is op dit onderdeel dan ook nog niet onherroepelijk.

Gelet op de verplichtingen die Nederlandse Staat is aangegaan met de ondertekening van de "Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld" om de op haar grondgebied aanwezige werelderfgoederen met alle mogelijke middelen (zoals nationale wetgeving) in stand te houden, inogen economische belangen niet reeds bij de besluitvorming omtrent de aanwijzing als beschermd monument doorslaggevend zijn. Gelet op het feit dat er plannen in ontwikkeling zijn die het behoud van het Fort bij Velsen ernstig in gevaar brengen, is het van evident belang dat het Fort bij Velsen wordt beschermd op grond van de Monumentenwet 1988.

Conclusie

Geconcludeerd wordt dat de in de bijgevoegde omschrijving aangegeven waarden van het Fort bij Velsen, gelegen aan de Kanaalweg 2 te Beverwijk, bescherming op grond van de Monumentenwet 1988 rechtvaardigt en vast staat dat op grond van de bovenstaande feiten en omstandigheden deze bescherming bezwaren ontmoet. De bezwaren zijn evenwel afgewogen tegen het beschermingsbelang en de internationale verplichting die de Staat der Nederlanden heeft aangaande de op het grondgebied van Nederland op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO geplaatste goederen.